

Krukmakargränd och Östra Hamngatan i Arboga

L2004:3307
Sturestaden 3:1
Arboga stad
Arboga kommun
Västmanlands län
Västmanland

Therese Ekholm & Annica Ramström

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Radiatorvägen 11, 702 27 Örebro
Telefon 019-609 04 10
www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

Översiktskarta över Sverige med
Västmanlands län markerat i rött.

© 2024 Arkeologgruppen AB
Arkeologgruppen rapport 2024:60
Lst dnr 431-580-2024

Författare	Therese Ekholm & Annica Ramström
Kvalitetsgranskning	Erica Strengbom
Grafisk form	Nina Balknäs
Omslagsfoto	Korsningen Östra Hamngatan och Krukmakargränd i Arboga. Foto från sydöst.
Foto	Arkeologgruppen AB om inte annat anges i figurtexten.

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor finns tillgängliga på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed sv>

Fastighetskartan: © Lantmäteriet Dnr: R50223371_200001

Terrängkartan, samt GSD-Översiktskartan: Lantmäteriet (CC0)

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2024:60

ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING
I FORM AV SCHAKTNINGSÖVERVAKNING

Krukmakargränd och Östra Hamngatan i Arboga

L2004:3307
Sturestaden 3:1
Arboga stad
Arboga kommun
Västmanlands län
Västmanland

Therese Ekholm & Annica Ramström

Lst dnr 431-580-2024

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattande inledning.....	5
Bakgrund och kulturmiljö.....	5
Tidigare arkeologiska insatser	5
Syfte och metod.....	7
Resultat.....	9
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen	10
Tekniska och administrativa uppgifter	11
Referenser	12
Förteckning över figurer.....	12

SAMMANFATTANDE INLEDNING

I samband med att markarbeten utfördes inom den östra delen av fornlämningen Arboga stadslager L2004:3307 medverkade Arkeologgruppen och övervakade schaktningsarbetet. Schaktning skedde längs med Östra Hamngatan och Krukmakargränd Schaktningsövervakningen genomfördes i omgångar under september 2024. Betalningsansvaret bars av Mälarenergi Elnät AB.

Inget av arkeologiskt intresse påträffades vid schaktningsövervakningen.

BAKGRUND OCH KULTURMILJÖ

De äldsta beläggen för Arboga som stadsbildning är från 1200-talets slut och år 1286 nämns namnet Arbugæ för första gången. Namnet betyder åbåge eller åkrök. Ungefär samtidigt grundade franciskanerorden ett kloster med klosterkyrka som idag är Heliga Trefaldighets kyrka. I och med att den blev färdig fick Arboga ställning som religiöst huvudsäte i Norden och år 1330 betraktades Arboga som en fullt utvecklad stad med sigill.

Arboga har inte genomgått någon reglering av stadsplanen, vilket många andra städer har gjort, och staden har i viss omfattning kvar sin ursprungliga medeltida stadsplan med ett flertal välbevarade medeltida byggnader och källare. Staden har hela tiden haft en viktig roll som handels- och omlastningsplats för den järnmalm som fraktades från Bergslagen till Stockholm. Arbogaåns vattensystem har varit transportleder för Noraskogs och Lindesbergs bergslagsområden ner till Mälaren (Strengbom 2017; Vinoy i manus).

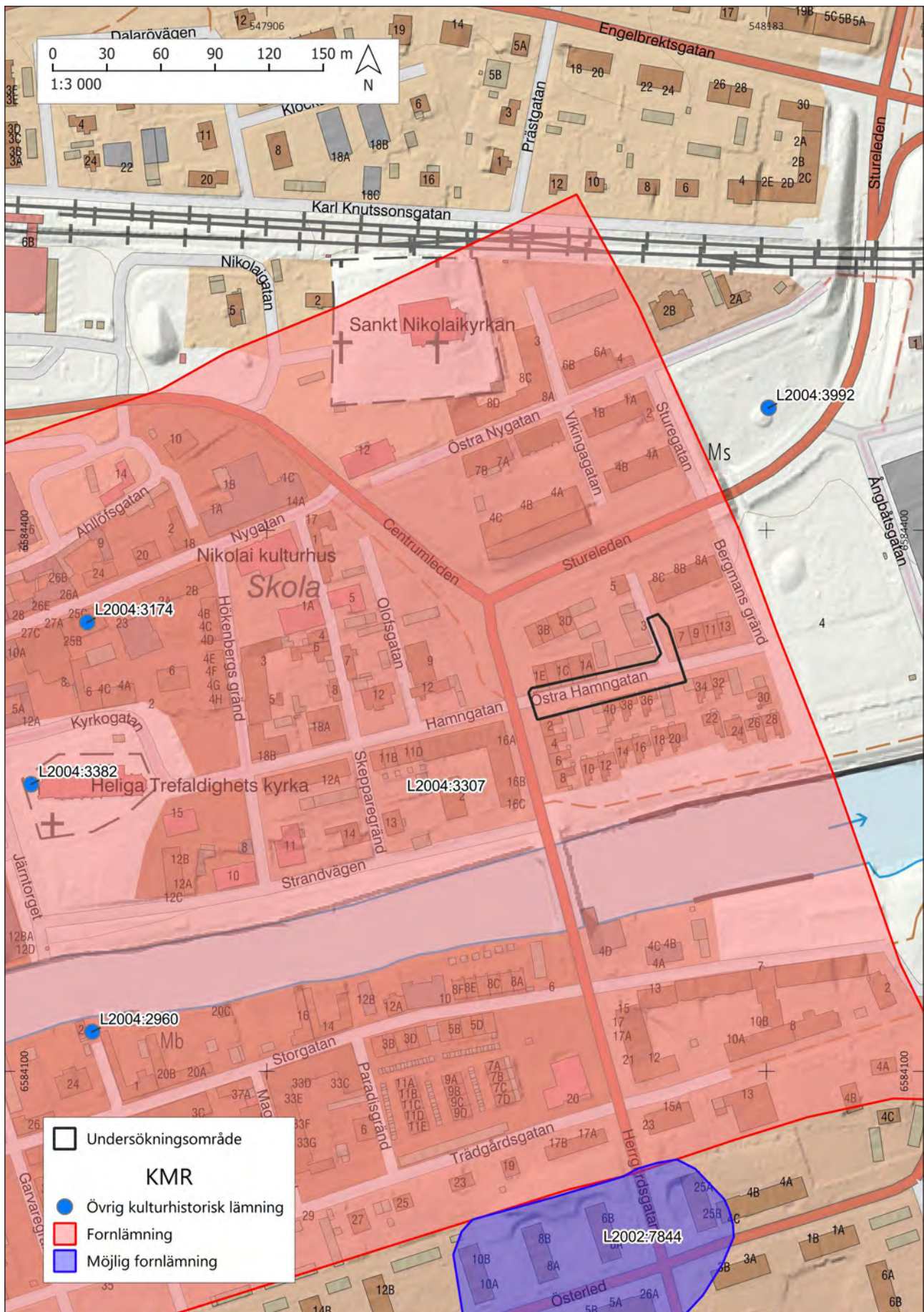
Tidigare arkeologiska insatser

Norr om Arbogaån har ett flertal arkeologiska insatser utförts, mestadels i form av schaktningsövervakningar. Nedan redovisas endast undersökningar med arkeologiska resultat som gjorts i närheten av det aktuella schaktet.

Tidigare i år (2024) utförde Arkeologgruppen en schaktningsövervakning på Skeppargränd och Olofsgatan fram till korsningen Östra Hamngatan och Herrgårdsgatan. Där påträffades stråk av stadslagret med bebyggelse (L2004:3307) som daterats genom föremålsdateringar av rödgods och kritpipor till 1600–1700-tal (Vinoy i manus).

Beläget drygt 50 meter väster om Skeppargränd gjordes år 2014 en förundersökning inom kvarteret Groggården. Resultaten stödjer den tidigare hypotesen om en expansion av staden österut under slutet av 1500-talet eller början av 1600-talet (Nordström 2015). Två ytterligare schaktningsövervakningar

Figur 1 (föregående sida). Arboga med omnejd, området för schaktningsövervakningen markerat med en svart ring. Skala 1:50 000 med instick i skala 1:1 000 000.

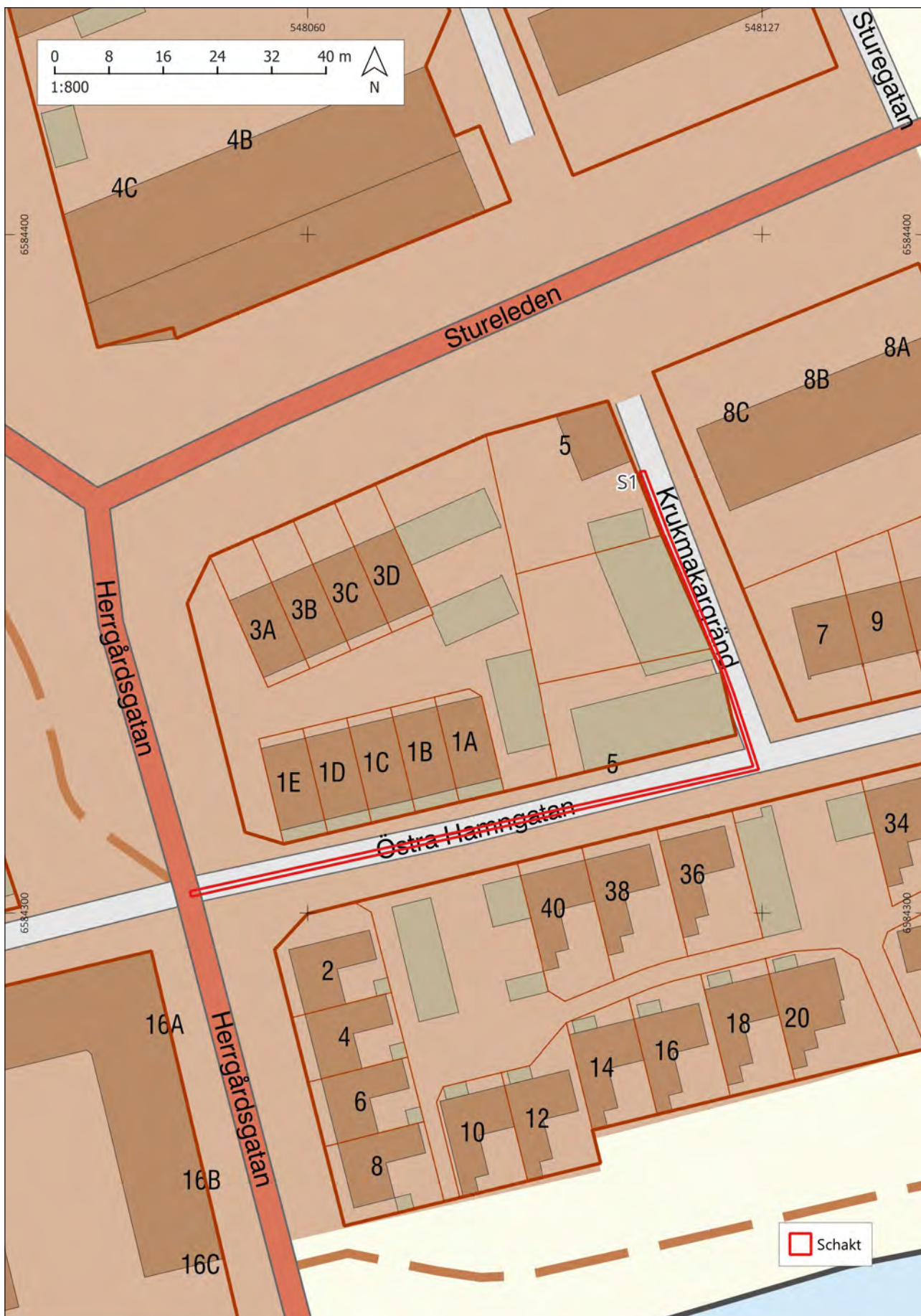
Figur 2. Stadsplan över Arboga med det historiska stadslagret L2004:3307 i rött och undersökningsområdet i svart. Skala 1:10 000.

inom samma kvarter har utförts. Vid undersökningarna påträffades två hus och en kavelbro från tidigmodern tid (Spjuth 2022, 2023). Dateringarna från schaktningsövervakningarna stämde väl in med de resultat som förundersökningen från år 2014 gav.

I det nordvästra hörnet av korsningen Hamngatan och Herrgårdsgatan utfördes år 2012 en schaktningsövervakning. Inga kulturlager påträffades och fyllnadsmassorna bestod endas av modernt material (Alström 2012).

SYFTE OCH METOD

Syftet med schaktningsövervakningen var att dokumentera och ta bort eventuella berörda arkeologiska lämningar under arbetets gång. Det gjordes genom regelbundna kontroller och dokumentation etappvis utifrån arbetsföretagets tempo. Schaktet dokumenterades i plan, fotograferades och beskrevs.

Figur 3. Schaktplan. Skala 1:300.

RESULTAT

Schaktningsarbetena inleddes i korsningen Herrgårdsgatan och Östra Hamngatan. Från korsningen grävdes schaktet på den södra sidan av Östra Hamngatan för att vid korsningen Krukmakargränd svänga av norrut. Här grävdes schaktet i den västra delen av gatan.

Den sammantagna längden på schaktet uppgick till cirka 132 meter med en bredd av cirka 0,7 meter och ett djup av 0,6–0,7 meter. Under asfalt och bärlager vidtog ett fyllnadslager bestående av sand, rullstensmaterial och enstaka moderna tegelfragment. Schaktet grävdes inte igenom fyllnadslagret på något ställe och är därmed inte grävt i botten. Inget av arkeologiskt intresse påträffades i samband med schaktningen.

Figur 4. Schaktet längs med Östra hamngatan sett från väster.

UTVÄRDERING AV RESULTATEN i förhållande till undersökningsplanen

Syftet med den arkeologiska schaktningsövervakningen var att undersöka eventuella lämningar som kunde beröras av den aktuella ledningsdragningen. Inga avvikelser från undersökningsplan, tidplan eller budget gjordes.

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Län	Västmanland
Kommun	Arboga
Landskap	Västmanland
Socken	Arboga stad
Fastighet	Sturestaden 3:1
Lämningsnummer	L2004:3307
Lämningsstyp	Stadslager
Datering	-
Typ av undersökning	Schaktningsövervakning
Länsstyrelsens beslutsdatum	2024-02-23
Länsstyrelsens diarienummer	431-580-2024
Ärendenummer i Fornreg	202401485
Arkeologgruppens projektnummer	P24010
Projektledning	Erica Strengbom
Personal	Erica Strengbom, Therese Ekholm
Undersökt yta	Cirka 92 m ²
Inmätningsteknik	Manuell inprickning
Koordinatsystem	SWEREF 99TM
Läge och koordinater	Ekonomiska kartan RAK Arboga 10G7a64 X 6584260 Y 548168
Höjdsystem	-
Digitalt arkiv	Arkivmaterialet är digitalt och förvaras tills vidare hos Arkeologgruppen.
Fynd	Inga fynd påträffades.

REFERENSER

- Alström, U. 2012. *Schaktning för dagvattenbrunnar i Arboga*. Stiftelsen Kulturmiljövård. Rapport 2012:83.
- Nordström, A. 2015. *Odling och bebyggelse i det tidigmoderna Arbogas utkant*. Statens historiska museer. Arkeologiska uppdragsverksamheten. Rapport 2015:49.
- Spjuth, O. 2022. *Gropgården - två tidigmoderna hus i Arboga*, Stiftelsen Kulturmiljövård. Rapport 2022:77.
- Spjuth, O. 2023. *Kavelbro från 1600-talet i Hökenbergs gränd, Arboga*. Stiftelsen Kulturmiljövård. Rapport 2023:73.
- Strengbom, E. 2017. *Stenkällare vid Medborgarhuset i Arboga*. Arkeologgruppen AB Rapport 2017:41.
- Vinoy, T. (i manus). *Sporadiska lämningar från tidigmodern tid i Arbogas stadslager*. Arkeologgruppen AB. Rapport 2024:30.

FÖRTECKNING ÖVER FIGURER

- Figur 1. Arboga med omnejd, området för schaktningsövervakningen markerat med en svart ring. Skala 1:50 000 med instick i skala 1:1 000 000.*
- Figur 2. Stadsplan över Arboga med det historiska stadslagret L 2004:3307 i rött och undersökningsområdet i svart. Skala 1:10 000.*
- Figur 3. Schaktplan. Skala 1:300.*
- Figur 4. Schaktet längs med Östra hamngatan sett från väster.*

Arkeologgruppen AB

RAPPORT 2024:60

